

נושאים בפרשה - ויגש

יהודה מבקש על אחיו בנימין

כאשר יהודה שומע שיוסף שרוצה להעניש את בנימין בלבד, להפוך אותו לעבד, ולשחרר את כל שאר האחים, ניגש אליו יהודה ואמר: "יִדְבָר נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאַזְנֵי אֲדֹנָי, וְאַל יֵחַר אַפְּךָ בְּעַבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כְּפָרְעֵהוּ". יהודה כעת מספר ליוסף (בלי מתורגמן) את מה שעבר עליהם מאז שהגיעו למצרים בצעדים בפעם הראשונה ועד עתה. הוא מאריך לספר עד כמה אוהב יעקב אביהם את בנו בנימין שהוא אחיו של הבן האובד מאותה האם, ובשיא דבריו הוא אומר: וְעַתָּה כִּבְאִי אֶל עִבְדְּךָ אָבִי וְיַנְעֹר אֵינֶנּוּ אֶתָּנוּ וְנִפְשׁוּ קְשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ, וְהָיָה כְּרֹאזְתּוֹ כִּי אֵין הַנֶּעַר וְיַתּוֹ וְהוֹרִידוּ עִבְדְּךָ אֶת שִׂיבַת שְׂבָדְךָ אֶבְיָנוּ בְּיָגוֹן שֶׁאֵלֶּה" - אם אבינו יעקב הזקן יראה אותנו חוזרים לבד, בלא בנימין, הוא ימות מיד מרוב צער. לכן הציע יהודה שהוא עצמו יהיה עבד במקום אחיו בנימין.

ולכאורה קשה מאוד - הרי בהתחלה, כאשר הם הובאו לפני יוסף, יהודה הסכים שכולם, כולל בנימין, יהיו עבדים, א"כ מה מועילות כעת כל טענותיו? וכיצד הוא בכלל מעז לבקש שבנימין ישוחרר?

האחים ידעו שכל מה שקורה להם, וכל מה שהם סובלים הוא מחמת עוון, כי אין ייסורים בלא עוון, והבינו שזה קשור למכירת יוסף. לכן יהודה הציע שיהיו עבדים, אפילו שהיה לו ברור שאף אחד מהם לא לקח את הגביע, משום שקיבל על עצמו דין שמים מתוך כניעה גמורה. אבל כאשר יהודה ראה שיוסף רוצה להשאיר דווקא את בנימין שלא השתתף במכירה, ואת כל השאר לשחרר הוא הבין שכל זה אינו אלא עלילה, ואין זה קשור כלל לעונות, ואם כך צריך לעשות את כל ההשתדלות ואת כל המאמצים כדי שהגזרה שבנימין יישאר, לא תצא לפועל.

יהודה הבין שכל מה שיאמר וידבר לא יועיל מאומה מצד הדין וכללי המשפט, כי אם בנימין מתפס בגנבתו, עליו להיענש. יהודה רצה לפנות אל יוסף המושל, לדבר אל לבו ולשכנע אותו שייתן חנינה לבנימין מצד החסד. מכיוון שהאחים עמדו למשפט, לצדו של יוסף עמדו שופטים נוספים, ומכיוון שאין ביד השופטים אפשרות לתת חנינה, יהודה ניגש אל יוסף לבדו, ואומר: "בִּי אֲדֹנָי", שהוא לטון בקשה, "יִדְבָר נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאַזְנֵי אֲדֹנָי" יהודה חושש שהמליץ (המתורגמן) הוא זה שאחר ליוסף להתאכזר עליהם ולדון אותם לחובה, ולכן מבקש לדבר ישירות לאוזני יוסף בלא מליץ (ואפילו שיהודה חשב שיוסף אינו מבין את שפתם, יהודה דיבר מהלב, ושפת הלב מובנת ואינה צריכה תרגום), "וְאַל יֵחַר אַפְּךָ בְּעַבְדְּךָ", אל תכעס עלי שאבקש לעוות את המשפט, "כִּי כְמוֹךָ כְּפָרְעֵהוּ", אתה כמו המלך ויש בידיך הכח למחול ולתת חנינה מצד החסד והרחמים.

ישנן שתי סיבות אשר בגינן ראוי לתת חנינה: א. מצד הנשפט - אין להשוות לכולם אותו הנשפט, אפילו אם עברו את אותה עברה, אלא הכל כפי מה שמסוגל הנאשם לסבול. ב. מצד הסובבים - כאשר יגיע מעונשו של החוטא נזק ורעה לאחרים.

יהודה מאריך בדברים ומספר ליוסף כמה עדין ומפונק בנימין, שהוא בן זקונים, ואביו הזקן מפנק אותו יותר מדי. הוא יתום מאמו, ואחיו מת. הוא כל כך עדין ורגיש שאם יהיה רחוק מאביו הוא עלול למות מרוב געגועים וצער. יהודה גם טוען מצד אביו, יעקב הזקן, שאוהב מאוד את בנו בנימין, כמה צער יש לו בלא בנימין, שלא היה מוכן לשלוח אותו למצרים, עד שלא היתה ברירה, כי לא נותר להם אוכל וכו', וא"כ ראוי לשחרר את בנימין. יהודה גם טוען שלא יגרם למלכות כל נזק, שכמו שיהיה מפסידים הם עבד, כי בנימין כל כך עדין ומפונק שהוא אינו מוצלח לשמש כעבד, משא"כ יהודה שהוא חזק ויכול להיות עבד במקום בנימין. (עפ"י המלבי"ם)

יוסף מתגלה לאחיו

הרמב"ן כתב שרצונו של יוסף היה שבנימין יישאר במצרים, כדי שיעקב אביו ייאלץ להגיע לשם לפדות אותו, ובכך יוכל לגלות את בנו יוסף. הוא עצמו לא היה יכול לבשר ליעקב שהוא חי ונמצא במצרים, משום שהאחים השביעו בחרם לכל מי שיגלה את הסוד שמכרו אותו, וגם יוסף ידע מאותו חרם משום שהיה שם (ומטעם זה גם לא היה יכול לשלוח שליח או לכתוב אגרת לאביו שהוא חי ונמצא במצרים, שכן היה עליו איסור בחרם להתגלות). יוסף הבין שכך עליו לנהוג, לגרום ליעקב אביו לרדת למצרים, וכך יתגלה הסוד הגדול מאליו בלי שיעבור על החרם, וראה בזה רמז בחלום הכוכבים, לפיו יעקב משתחוה לו.

אבל כל תכניתו של יוסף השתנתה כאשר יהודה טען שאם הם יחזרו בלי בנימין, מיד יעקב אביהם

ימות מרוב צער, וזאת לפני שיספיקו לומר לו שבנימין חי ובריא ונמצא במצרים. אז הבין יוסף שבדרך כזאת לא יוכל להתגלות לאביו.

עונשו של אדם על חטאו מחושב ומדוקדק בתכלית הדקדוק. יוסף רצה לכפר לאחיו על עוון המרדה ולכן ציער אותם בשיעור מדויק למה שמגיע להם, כדי שעל ידי כך יתכפר להם עוונם לגמרי. אולם מעט לפני שכלה החשבון, הבין שלא שייך להמשיך. הוא גם כבר לא היה יכול להתאפק ולנצו את רגשותיו, והיה מוכרח להתגלות ולהתוודע לאחיו. אותו קורטוב של צער וסבל שמנע מהם, שהיה בו כדי להשלים את הכפרה על חטאם, נותר להם לחובה לדורות. את יתרת החוב נאלצו ישראל לפרוע בעשרת הרוגי מלכות ובחורבן שני בתי המקדש.

וְלֹא יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנְּצָבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל אִישׁ מֵעָלָיו, וְלֹא עָמַד אִישׁ אֹתוֹ בְּהִתְוֹדַע יוֹסֵף אֶל אָחָיו, וַיִּתֵּן אֶת קִלּוֹ בְּכִי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פְּרַעֲה - הִיא הַמְּקוֹם לְחֹשֶׁשׁ שָׂאֵם יוֹסֵף יִישָׂאֵר לְבָדוּ עִם אָחָיו, עֲלוּלִים הֵם לְהוֹרְגוֹ, אֲלֵא שָׂאֵם הִיא מִתְגַּלֶּה לְאָחָיו וּפְסִיחַ אֹתָם בְּפָנָיו כֹּלָם הֵם הֵיוּ מִתְבַּיִשִּׁים, וְאִמְרוּ חַז"ל: "נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבה פני חברו ברבים", לכן יוסף לקח את הסיכון שמא יהרגוהו, ובלבד שאחיו לא יתביישו. במדרש (ב"ר צג, ח) מבואר שיוסף לא התוודע לאחיו בפתע פתאום, כדי שלא יבהלו ויתביישו. כשראה יוסף שהגיע הזמן להתגלות לאחיו, אמר להם: "אתם אמרתם שאחיו של בנימין מת. אני אראה לכם שהוא חי ואף אביא אותו לכאן". יוסף החל לקרוא בקול: "יוסף, יוסף בן יעקב, בוא לכאן בבקשה!", האחים שמעו זאת והחלו מביטים לכל הכיוונים, לראות מהיכן יבוא יוסף. אמר להם יוסף: "להיכן אתם מביטים? הסתכלו אלי - אני הוא יוסף!", יוסף התגלה לאחיו לאט ובהדרגה כדי שלא לביישם.

יום אחד אדם חולה לב זכה בפרס הגדול של מפעל הפיס - חמישים מיליון שקלים. במפעל הפיס התלבטו רבות כדי לבשר לו על כך מבלי לגרום לו להתקף לב מרוב התרגשות. לאחר יעוץ עם מומחים, הוחלט שיגיע אליו נציג של מפעל הפיס יחד עם קרדיולוג, שאמבולנס יחכה ליד הבנוי על כל צרה שלא תבוא, והכי חשוב - לספר בהדרגה.

הגיעו שני המבשרים לביתו של הזוכה. הם נקשו בדלת והוזמנו פנימה. שאל אותם בעל הבית: מה רצונכם?", פתח הנציג של מפעל הפיס ואמר: "רצינו לשאול, מה היית עושה אם היינו אומרים לך שזכית באלף שקל?", חשב האיש ואמר: "הייתי סוגר את החוב שיש לי במכולת". "ואם היית זוכה בחמשת אלפים שקל, מה היית עושה?", "הייתי מחזיר חלק מהחובות". "ואם היית זוכה במאה אלף שקל?", "הייתי מחזיר חובות ובעודף קונה אוטו". "ואם היית זוכה במיליון שקל?", "הו... אז הייתי קונה דירה משלי". "ואם היית זוכה בחמישים מיליון שקל?", "חמישים מיליון...", חשב האיש וליוסף אמר: "אם הייתי זוכה בחמישים מיליון הייתי נותן חצי לרופא הנחמד הזה שיושב לידי... - כך הוא אמר והרופא הקרדיולוג מיד "חטף" דום לב, נפל ומת.

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא יָכֹל אָחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנָיו - אמר על כך במדרש (ב"ר צג, י): "אבא כהן ברדלא אומר: אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה עו'... יוסף קטן של שבטים היה, ולא היו אחיו יכולים לעמוד בתוכחתו, שנאמר: "וְלֹא יָכֹל אָחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנָיו". לכשיבוא הקב"ה ויוכיח לכל אחד ואחד לפי מה שהוא, שנאמר (תהלים נ, כא): "אֹכִיחֶךָ וְאֶעֱרָכָה לְעֵינֶיךָ", על אחת כמה וכמה".

- ויש להבין:
- א. היכן התוכחה, בסה"כ אמר: "אני יוסף העוד אבי חי"?
  - ב. מדוע נאמר קודם אוי לנו מיום הדין, ואח"כ יום התוכחה, לכאורה היה צריך להיות הפוך, קודם יום התוכחה ורק אחר כך עושים דין (ועונש)?
  - ג. מה הכוונה שהקב"ה יוכיח לפי מה שהוא?
  - ד. מה הראיה מהפסוק שבספר תהלים?
  - ה. מדוע יוסף שאל אם אביו חי? הרי אמרו לו קודם: "שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאָבִינוּ, עוֹדְנוּ חַי".
  - ו. אם שאל, מדוע לא ענו לו?
  - ז. מדוע נבהלו?

ה'בית הלוי' כתב ליישב עפ"י המעשה של "כבשת הרש": כאשר בא נתן הנביא להוכיח את דוד המלך ע"ה על לקיחת אשת אוריה החיתי, לא אמר לו מיד את אשמתו, אלא סיפר לו תחילה על שני שכנים, האחד עשיר והשני עני. לעשיר היה רכוש רב, הרבה צאן ובקר, ולרש אין כל, רק כבשה אחת קטנה, ממנה מתפרנס. פעם אחת הגיע אורח לביתו של העשיר והוא בקמצנותו חמל על צאנו, לקח את כבשת הרש, שחט אותה והכין סעודה לכבוד האורח. שאל נתן הנביא מה דינו של איש זה?

נזדעזע דוד המלך ופסק: "חי ה' כי בן מוות האיש העושה זאת", אמר לו נתן הנביא: "אתה האיש", מיד אמר דוד: "חטאתי לה".

הדרך הטובה ביותר להביא את האדם להודות על האמת, להבין את חומרת מעשיו וליזוזר בתשובה, היא כשמתארים בפניו כיצד נראים מעשים אלו, כאשר מישהו אחר עושה אותם. אז בלא שוחד (עצמי) ישפוט את עושה המעשים בכל חומרת הדין. כשיוכח שבעצם גם הוא עשה את אותו עוול, יסתמו טענותיו. אבל אם נטיח באדם ביקורת ישירה, תמיד יחפש תירוצים כדי להצדיק את מעשיו.

כאשר שמע יוסף מאחיו כמה צער יגרם לאביהם הזקן אם ייקח את בנימין, מיד אמר להם: **יוסף העוֹד אָבִי חַיִּי?** - הנה בעצמכם דברתם זה עתה בדאגה גדולה על העוול שאני עושה עם אביכם בלקיחת בנימין. האשמתם אותי כי אני גורם בזה צער וייסורי נפש עד מוות. מדוע, א"ל לא חששתם אתם לצער של אבינו הזקן לפני 22 שנה כאשר מכרתם אותי לעבד, והבאתם אל את כתונתי מגואלת בדם. אמרתם לו: "זאת מְצָאנוּ הַכֹּהֵן נָא וכו'", והוא הכיר ואמר בצער: "כֵּת־נֹתַן בְּנִי, חַיָּה רָעָה אֶכְלְתֶּהוּ, טָרַף טָרַף יוֹסֵף", מדוע אז לא חששתם לצער של אבא?!

על פי זה מובן שבמילים ספורות אלו, אמר להם יוסף תוכחה קשה וחריפה ביותר. הוא גם לא יפה לתשובה, משום שהעמיד אותם "במבוי סתום", בלא אפשרות להשיב. הצלחת תוכחתו של יוסף היתה בכך שגרם להם שהם יפסקו בעצמם את דינם, וכך גם הבינו את חומרת המעשה.

לפי זה מובן גם מה ששאלנו, למה נאמר קודם דין ואח"כ תוכחה - הבעל שם טוב זצ"ל כתב שלעתיד לבוא כל אדם ידון את עצמו בשמים כמעשה נתן הנביא ודוד המלך. כאשר יוכיח את האדם בבית דין של מעלה, יתנו לו קודם לפסוק את הדין על מעשיו שלו (כאשר חושב שמתעורר במישהו אחר), ואח"כ יוכיחו אותו לפי מה שהוא פסק לעצמו. וזו גם הכוונה בפסוק "אוֹכִיחֶךָ וְאַתְּ תִּרְכָה לְעֵינֶיךָ" - התוכחה תהיה לפי מה שהאדם רואה לעצמו.

ומה יכול אדם לעשות כדי להינצל מדינו של עצמו?

התשובה לזה - ללמוד לדון כל אדם לכף זכות, כלומר, לחפש בכל אדם את הטוב שבו, ולנסות להצדיק את מעשיו: אולי טעה, אולי לא ידע, אולי מה שמספרים שעשה אינו מדויק וכן כל כ"ב. אדם שמרבה להיטיב ודן את חברו לכף זכות, גם בסיפור של עצמו ימצא נקודות טובות, ויהפוך את הדין לרחמים, וממילא ישפיע הדבר גם עליו עצמו.

מעשה שאירע בכביש המהיר ת"א-אשדוד, כאשר נהג אוטובוס "אגד" מבחין שמכונית פגית עוקפת אותו ומאותת לו לעצור. בתחילה התעלם מהאיתותים, אך כאשר הנהג התעקש ייסה לחסום אותו, עצר בצד הדרך. נהג המכונית יצא כאחוז-טירוף ורץ לעבר דלת האוטובוס, דפק עליה בחוזקה, תוך שהוא צועק לנהג שיפתח את הדלת. כאשר הדלת נפתחה, הוא שעט לעבר המושב האחורי, תפס את אחד הנוסעים והשכיב אותו על רצפת האוטובוס...

נו, מה כבר אפשר לומר על מקרה שכזה? כיצד בכלל שייך לדון לכף זכות?

מקרה זה פורסם בכלי התקשורת שהביעו התפעלות ממעשה זה. נהג הרכב הפרטי הינו רופא בכיר במחלקת לב בית החולים 'בלינסון', שהבחין במהלך הנסיעה שאחד מהנוסעים במושב האחורי עושה תנועות משונות, המוכיחות שאדם זה נמצא בעיצומו של התקף לב. הוא עצר את האוטובוס, כמסופר, הגיע למושב האחורי, השכיב את הנוסע על הרצפה, ביצע החיאה מוצלחת וזכה בכך למצווה העצומה של הצלת נפשות. (טובך יביעו)

- רבי אברהם ברוך (אחיו של הגר"ח) ביאר, שכאשר אמר להם יוסף "אני יוסף" - מיד הבינו האחים כי כל הזמן חיו בטעות ודמיון, כי הם חשבו שיוסף אחיהם רשע ורוצה לפגוע בהם רחנית ויש דין רודף, וטוב עשו שמכרו אותו וכו', וכן חשבו כל הזמן שמדברים הם עם נוכרי ערל, ועל יסוד זה בנו ועשו כל החשבונות - ואילו לבסוף התברר שהכל היה דמיון וטעות. וכן לעתיד לבוא, כשיבוא הקב"ה ויוכיח לכל אחד ואחד, על אחת כמה וכמה, כי אז האדם יראה שכל חייו היו מבוססים על דמיונות וטעותות.

כאשר האחים עמדו מול האמת ונוכחו בגודל טעותם, כשראו כיצד החלומות התגשמו לעיניהם, הם הצדיקו את יוסף, והבינו שכל החשבונות שלהם היו מבוססים על טעות, אז הם נבהלו, פחדו והתביישו.

במשך כל הזמן מאז באו בפעם הראשונה אחי יוסף למצרים לשבור בר ויוסף התנכר אליהם, דיבר איתם קשות וחשד אותם כמרגלים, ודאי שאלו איש לאחיו קושיות רבות: מה קורה לנו? מה זה? על מה זה, למה זה? הם חיפשו עצות וחיו בבלבול ובחרדות, עד ששמעו מפי אחיהם שתי מילים: "אני יוסף". מיד סרו כל הקושיות, התמיהות וכל הספקות. עכשיו הם הבינו למה יוסף התנכל אליהם ולמה היו בצער. הם הבינו שזה היה תיקון, והם גם הבינו שהם היו גלגל במרכבה של הקב"ה

שמנהל את העולם.

שתי מילים פותרות אלף קושיות - עכשיו הכל מובן.

כאשר ישמע העולם, בבוא היום הקרב ובא, שתי מילים: "אני ה'" - כשיבוא המשיח והקב"ה יגלה לכל העולם כולו, אז יתורצו כל הקושיות, כל התמיהות על הנהגת העולם, על סבלו הרב של העם היהודי, ועל כל הייסורים, הגזרות והצרות הקשות. הכל יהיה נהיר, בהיר ומובן. (עפ"י החפץ חיים)

כיצד האחים לא חשבו שזה יוסף?

נשאלת השאלה כיצד יתכן שאחי יוסף לא הכירוהו ואפילו לא עלה חשד על לבם שמא אותו יליט שמתנכל להם זהו יוסף? הרי היו להם רמזים רבים לכך: יוסף היה דומה מאוד לאביהם יעקב. הוא אומר להם: "את האל הים אני ירא", הם רואים שכל הכסף שנתנו לו בעבור התבואה שקנו מצא באמתחותיהם, כאשר הם רוצים להשיב את הכסף נאמר להם: "אל הים ואל ה' אביכם נתנו לכם מטמון באמתחת הים כסףכם בא אלי". יוסף מזמין אותם לסעודה בביתו (דבר שלא עשה מעולם עם אנשים אחרים שבאו אליו לקנות אוכל), הוא יודע עליהם כל מיני דברים (ולא יתכן שידע זאת באמצעות ניחוש בגביע)... כיצד א"כ לא ידעו האחים שמי שעומד מולם זהו יוסף אחיהם אותו הם מחפשים?

התשובה לכך היא, שהם לא רצו להאמין שזהו יוסף! שכן, אם המושל הזה שעומד מולם זהו יוסף אחיהם, הרי שנתקיימו חלומותיו שהוא מושל עליהם, ואז גם מסתבר שהם טעו כאשר דנו אותו לחובה. הם מכרו אותו לעבד כדי שלא יוכל להיות מלך, ונמצא שדווקא מעשה זה עצמו היה היבט לטוב שייוסף הגיע למלוכה. אם הם היו מאמינים שזהו יוסף, אז הם היו צריכים גם להבין שכל המהלך שלהם היה שגוי ושכל החשבונות שעשו היו מבוססים על טעות, אך לאדם קשה מאוד להכיר בטעותו.

יסוד זה יכול גם להסביר כיצד יתכן שאנשים חכמים ונבונים יכולים לכפור במציאות הברורה. מהתבוננות פשוטה בעולם, אנו רואים שהוא מסודר להפליא, עם חוקים מסודרים, עם מיליוני מורכבות, שכל פרט בעולם מורכב מאין ספור של תאים זעירים חיים ושהם עצמם מורכבים מאין ספור של אטומים. סדר מעיד על מתכנן ולא יתכן שכל זה נוצר במקרה. המדען המפורסם סרפרד הויל כתב: "ניתוח רציונאלי של העובדות מלמד כי יישות על (אנחנו קוראים לזה 'אלים'), המנהיגה את העניינים בעולם, שיחקה עם כל חוקי הפיסיקה, הכימיה והביולוגיה; וזה מה שצריך מכלל אפשרות שהכוחות הפועלים בטבע הם אקראיים. אני לא מאמין שפיסיקאי שיבדוק את הממצאים, לא יוכל שלא להגיע למסקנה הברורה שחוקי הפיסיקה הגרעינית תוכננו באופן מחושב".

א"כ כיצד יתכן שיש בעולם אנשים אתאיסטים שכופרים בבורא ואומרים שהעולם נוצר מאליו? התשובה היא שהם לא רוצים להאמין - אם העולם לא נוצר מאליו, אז יש לו בורא, ואם כן יש גם מטרה לבריאה. הבורא לא ברא אותנו סתם. הוא גם דורש מאתנו, וא"כ זה אומר שצריכים לטנות את כל ההרגלים ולהתחיל להתנהג כפי רצון הבורא, להתגבר על היצר הרע, לכבוש את התאוות ולשפר את המעשים, וזה לא קל. יותר קל להתכחש למציאות הבורא, לומר "אין", להמציא כל מיני תיאוריות מופרכות כיצד יתכן עולם בלא בורא, מאשר לומר: "אני מאמין", ואז להתחייב.

מעשה: אל רבי חיים מבריסק צ"ל הגיע כופר ששנה ופירש ('חוזר בשאלה'), אמר לו: "יש לי כמה קושיות ושאלות על הנהגת הבורא, אולי הרב יוכל לתרץ?", אמר לו הרב: "אם יש לך קושיות אני מוכן לנסות וליישב אותן, אבל הקושיות שיש לך, אינן באמת קושיות, אלא תירוצים על התנהגותך. קושיות אני יכול לתרץ, אך על תירוצים אין לי מה להשיב!". רבי יעקב מרדזמין היה אומר: "אם מאמינים בבורא ית' - אין קושיות, ואם אין מאמינים אין תירוצים".

כאשר יוסף ראה שהאחים מתביישים, חוששים ופחדים ממנו, רצה לפייס אותם לכן: **וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו: גִּשׁוּ נָא אֵלַי, וַיִּגְשׁוּ, וַיֹּאמֶר: אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִם - יוֹסֵף אֹמֵר: "אני יוסף אחיכם", להראות להם שהוא אוהב אותם, מוחל וסולח להם ואינו מקפיד עליהם. כתוב בספר 'צרור המור': נאמר במדרש שכאשר אמר יוסף גשו נא אלי, הוא רמז לבנימין להישאר במקומו, כדי שלא ישמע כאשר מדבר איתם על עניין מכירתו, כדי שלא יתביישו מבנימין. יוסף אומר להם שאינם צריכים לחשוש ולפחד ממנו, ושאינו מתכוון לספר ליעקב אביהם את עניין המכירה, ואפילו מבנימין הוא מכסה דבר זה.**

יוסף שאל את בנימין בסתר מה אמרו האחים ליעקב אביהם בשעה שנגנב. בנימין סיפר איך הם הביאו כותונת טבולה בדם ואמרו "זאת מצאנו וכו'", אמר לו יוסף: "כן היה, לקחוני אנשים רעים והפשיטו בגדי ממני, והאיש שלקח הבגדים הלך להחביאם במערה, שם אכלו אריה, והכותונת

התלכלכה מדם. אח"כ מכרוני והביאוני למצרים".

יוסף רוצה לפייס את אחיו. הוא יודע שהם חוששים שהוא ירצה לנקום בהם ויתאכזר אליהם, וכן עתה שנודע להם שטעו, יתעצבו על שחטאו. לכן הוא אומר להם: **וְעַתָּה אֵל תַּעֲצְבוּ וְאַל תִּחַרְכוּ בְּעַיְנֵיכֶם כִּי מִכְרַתֶּם אֹתִי הֲנִה כִּי לְמַחִיָּה שָׁלַחְנִי אֶל הַיָּם לִפְנֵיכֶם, כִּי זֶה שְׁנַתִּים הָרַעַב הִרְבָּה הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חֲרִישׁ וְקָצִיר - במילים אלו יוסף אומר להם שלא יצטעו על שמכרו אותו, כי יצאה מכך תועלת להחיות עם רב, שבחכמתו צבר ושמר תבואה כדי שיהיה מזון בשנות הבצורת. וַיִּשְׁלַחְנִי אֶל הַיָּם לִפְנֵיכֶם לְשׁוּם לָכֶם שְׂאֵרִית בְּאָרֶץ וְלִהְיֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדוֹלָה - במילים אלו יוסף רומז להם שלא רק שאינו רוצה לנקום ולהזיק להם, אלא שרוצה הוא לכלכל אותם ולדאוג להם לכל מחסורם.**

וְעַתָּה לֹא אֵתֶם שָׁלַחְתֶּם אֹתִי הֲנִה כִּי הָאֵל הַיָּם יִשְׁיֹמְנִי לְאֵב לְפָרְעָה וְלְאֲדוֹן לְכָל בֵּיתוֹ וְיִשְׁלַח בְּכָל אָרֶץ מִצְרַיִם - יוסף רצה להראות להם שכל מעשה המכירה לא היה במקרה, אלא שפועל ההשגחה העליונה, והם היו ככלים ביד ה' ית', שהוא כביכול מכר את יוסף לטובת הכלל, ואילו הם היו משוללי בחירה. ואין להם להתעצב לא על גוף המעשה (שלא היה מתוך בחירה), ולא על המעשה עצמו, שזמנו היה טוב וחסד.

מעשה: באחת מעיירות פולין חי לו יהודי בשם ר' אפרים. הוא היה עשיר גדול ועצום, היו לו שדות ופרדסים, נכסים רבים ואחוזת ענקית ועשרות משרתים. זוגתו של ר' אפרים העסיקה כובסת בשם אסתר שהיתה אלמנה גלמודה שעסקה לפרנסתה ככובסת בבתי עשירים, אך מעולם לא הספיקה לה עיסוק זה כדי מחייתה.

ימים רבים בילתה בביתה, תוך שידיה עסוקות היו במלאכת הכביסה, ולא חדלה מלתנוח את צרותיה ובעיותיה לאוזניה הקשובות של אשת הגביר. יום אחד, תוך כדי שיחה, אומרת אסתר לבעלת הבית: "את יודעת, שמעתי שממשלת פולין עורכת הגרלת פיס על סכום עצום", שאלה אותה אשת הגביר: "ומה זה קשור אלי?" "השיבה הכובסת: "הכרטיסים נמכרים במשרד מיוחד שנפתח לשם כך בעיר לייפציג, אם זה לא קשה, תבקשי מהאדון שבפעם הבאה שהוא נוסע לרצל עסקיו, אם יועיל בטובו לקנות לי כרטיס הגרלה, מי יודע, אולי אזכה ואהפוך למיליונרית".

"אין בעיה, בסדר גמור", השיבה אשת הגביר. לאחר שבוע נסע הגביר ללייפציג, דבר ראשון נכנס למשרד הממשלתי לקנות כרטיס. הוא נשאל חמישה רובלים, קנה את הכרטיס ואח"כ פנה לסידוריו ועסקיו. בדרכו חזרה, בזמן הנסיעה בעגלה, מרוב שעמום הוא לקח את כרטיס ההגרלה והתחיל לקרוא כל מה שכתוב עליו ישר והפוך, אבל כל ההוראות והתעריפים... אח"כ התחיל לחשב את הגימטריה של המספרים, ואז גילה דבר מדהים: הגימטריה של המספרים היא "בהצלחה". לא היה צריך לחשב יותר מדי כדי להגיע לתוצאה על הכרטיס היו רשומים, שחור על גבי לבן, המספרים: 2 (ב), 5 (ה), 90 (צ), 30 (ל), 8 (ח), 5 (ה) זה אמנם היה מדהים, אבל הגביר ר' אפרים לא התרגש יותר מדי. כשהגיע הביתה, קרא לאסתר ונתן לה את הכרטיס.

"כמה זה עלה?" שאלה אסתר.

"חמישה רובלים", השיב ר' אפרים.

"חמישה רובלים!?", אסתר כמעט התעלפה, "סכום כזה אני מרוויחה בקושי בשבועיים... כיצד אכול לעמוד בתשלום של סכום כזה?"

הגביר כבר עמד להציע לה שותפות, אך ברגע האחרון חזר בו. אין זה מכבודו להיות שותף בכרטיס הגרלה עם כובסת ענייה. במקום זה הוא אמר לה: "תשמעי, עכשיו הכרטיס שווה חמישה רובלים, אבל ככל שהולך ומתקרב מועד ההגרלה, כך המחיר עולה. בעוד חודשיים תוכלי למכור את הכרטיס בעשרה רובלים. חמישה תרוויחי לעצמך וחמישה תחזירי לי".

עברו כמה חודשים ואשת הגביר נפלה למשכב. מצבה היה קשה, הרופאים הכי גדולים בווינה בדקו אותה, ואמרו לגביר: "הגברת סובלת ממחלה קשה מאוד שאין לה מזור ומרפא, אין מה לעשות, רק לתת לה משככי כאבים ולהמתין לגרוע מכל".

האשה הלכה ודעכה אל מול עיניו והוא ישב לצידה. לא עניין אותו דבר. כמה ימים אח"כ היא נפטרה. עשו לה הלוויה גדולה. ר' אפרים הגביר קם מהשבעה שבור לרסיסים, חודשיים ישב ביתו מביט בחוסר עניין בכל מה שקורה סביבו, ולא מדבר עם איש.

אחרי חודשיים, המשרת דופק על דלת החדר ונכנס פנימה: "אדוני, סליחה על הפרעה, אבל מוכרחים לטפל בעסקים. אנשים דופקים על הדלת ומבקשים משכורות".

- "בסדר תשלם להם, שלום".

- "אבל אין מאיפה לשלם!"

ירוּשָׁלַם". ולפי גודל מעלת מצוות ואהבת לרעך כמוך, שהיא כלל גדול בתורה, ראוי לאדם להתחזק ברוב עוז ותעצומות, על ידי מחשבות טהורות תמידיות להעביר שנאה מלבו, כי השנאה והמחלוקת מעוררים מדנים וקטגוריא ופרוד למעלה, ועל ידי אהבה, אחווה שלום ורעות, מעוררים אהבת חברים למעלה, ועושה שלום במרומים, וגורם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתה, וזהו הטעם שבזה הלוי גאולתנו ופדות נפשנו. (עפ"י ה'פלא יועץ')

הדבר שהיצר הרע מפחד ממנו יותר מכל הוא לימוד התורה הקדושה, שהרי הקב"ה אמר: "בבית אתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין". לכן היצר הרע נותן לאדם לקיים כל מיני מצוות ובלבד שלא יצטוק בתורה. אך מצינו (במסכת יומא ט:) שלימוד תורה אינו מועיל כאשר יש שנאת חינום: "מקדש שני שהיו עוסקין בתורה, במצות ובגמילות חסדים, מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חינום" לכן לפעמים היצר הרע מוכן לתת ליהודי לעסוק בתורה, ובלבד שלא יפריע לו לגרום לשנאת חינום כפי שמחיש המעשה הבא:

מעשה: סיפורנו התרחש בברצלונה שבספרד, לפני מאות שנים. רבי יעקב הצדיק היה יושב ונגה בתורה הקדושה מבוקר ועד ליל, ולא עסק בדבר נוסף מעולם. זוגתו הצדיקה נטלה על שכמא את עול פרנסת הבית וניהולו ובלבד שבעלה, ר' יעקב, המתמיד לא יבטל מלימודו. עבור דבר אחד בלבד היה מסכים ר' יעקב לסגור את הספר, לצאת מבית המדרש וללכת אפילו עד קצה היער - השכנת שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו. הוא היה מדבר בהתלהבות על גודל אסור המחלוקת ומעלת הוותרנות, האריך לתאר את צערו של אבינו שבשמים כשרואה את בניו מתקוטטים, ולא עזב את המקום עד שהפכו אויבים לאוהבים ורודפי מריבה לרודפי שלום. שמו יושא למרחוק כמי שמשכין שלום ואין ריב ומחלוקת אשר רבי יעקב לא יוכל להם.

במשך השנים המשפחה גדלה, לרבי יעקב נולדו ארבע בנות, והם חיו בעוני ובדלות. כאשר היה מציע עזרה לאשתו בעול הפרנסה, היא היתה נעלבת ואמרת: "חס ושלום, וכי לי לא מגיע חלק בתורה? אלו פנים יהיו לי בעולם הבא אם יראו ששלחתי את בעלי המתמיד לעבוד במקום לימוד תורה?"

יום אחד, כאשר שב רבי יעקב מהתפילה, ראה שעל פני אשתו ניכרים סימני עצבות. הוא ניהר לשאול אותה לסיבת הדבר והיא השיבה בצער: "שלוש הצעות שידוכין עבור בתנו הבכורה נאצתי לדחות בשבוע האחרון... כל זאת בגלל מצבנו הכלכלי הירוד. לפי הגילאים של הבנות, צריכין אנו כבר לחשוב על שידוך לבת הרביעית. עד מתי תאלצנה בנותינו להישאר בבית רווקות, בזמן שכל חברותיהן חוגגות חתונות וברית מילה לילדיהן? מה אשיב להן, שבגלל שאביהן מתמיד בתורה אין לנו אפשרות להשיא אותן?"

"ומה את רוצה שאעשה?" שאל רבי יעקב כשהוא משתתף בצער, "הרי את התעקשת תמיד שאלמד תורה ולא אעבוד וה' ית' יעזור. אולי בכל זאת אנסה למצוא מלאכה ששכרה בצידה".

"בשום פנים ואופן לא", נחרדה, "לא התכוונתי שתלך לעבוד. כעת לא זה מה שיעזור. יש לי רעיון אחר: ידוע לך שמעבר ליער הוקמה עיר יהודית חדשה אשר תושביה יהודים יראים ושומרים ומוקירים את התורה ולומדיה. לך לשם, עלה על בימת בתי הכנסת, אמור להם דרשה יפה מופת אמרי פיך ותספר להם על מצוקתך ועל המצווה הגדולה לעזור לאברך מתמיד בתורה להשיא את בנותיו. כך תוכל לאסוף סכום נאה תוך זמן קצר ולשוב ללימודך".

רבי יעקב הסכים, וכבר באותו היום יצא אל הדרך. לאחר שעות של הליכה ביער, הוא רואה לפניו איש זקן, גבה קומה ויפה תואר, לבושו מפואר ומבט עיניו מפיק טוב. הזקן הבחין ברבי יעקב ונחייך רחב ולבבי פנה אליו ואמר: "שלום עליך, מאין תבוא ולאן אתה הולך?"

"איש של תורה אני", השיב רבי יעקב, "יומם ולילה אני הוגה בתורה הקדושה ובביתי ארבע בנות בוגרות. אין בידי אפילו פרוטה כדי להשיאן ולכן חשבתי ללכת לעיירה השכנה כדי לבקש מיהודים נדיבים שיעזרו לי".

פני של הזקן התכרכמו ועיניו הביעו צער וזעזוע עמוק. הוא אמר בהתרגשות: "זה ממש בזיון התורה! זו תורה וזו שכרה?! על יהודי יקר כמוך לנדוד ולהתבזות?! היכן הם אנשי העיר ופרנסיה האדישים שאינם מבחינים במרגלית היקרה שברשותם? אני לא אתן לדבר כזה להתרחש! יהודי כמוך אשר התורה היא כל עולמו, אסור שיתרוצץ ויתבזה באיסוף פרוטות..."

הזקן פתח את תיקו המפואר, הוציא מתוכו קופסא קטנה ומתוכה הוציא יהלום. הוא נתן את היהלום בידיו של רבי יעקב הנדהם, תוך שהוא אומר: "אבן זו שווה סכום רב. שוב לעירך ומסור אותה רק לאיש שבאמת מומחה ומבין ביהלומים, ותקבל עבורה סכום שאמור להספיק עבור הוצאות שידוכין, אירוסיין, נישואין ואפילו יישאר לך עודף".

רבי יעקב הנרגש אמר לזקן תודה, עשה לו "מי שברך" ארוך ומיוחד וחזר לעירו. אשתו בהתחלה לא

האמינה למשמע הסיפור המוזר, אך כאשר ראתה את השטרות הרבים שקיבל עבור היהלום היא נרגעה ואמרה: "אתה רואה, אמרתי לך: אתה תשב ותלמד וה' יתברך יעזור".

שידוך מעולה נסגר והחתונה נערכה ברוב פאר והדר. רבי יעקב חזר לתלמודו מתוך רגשות של אושר ונחת.

כעבור שנה, שוב פנתה אליו רעייתו ואמרה: "יעקב, אישי היקר, אתה הרי יודע שלא סומכיים על הנס. בפעם הקודמת הקב"ה עשה לנו נס ופלא, אך עתה חייב אתה לנסוע אל העיירה ולבקש את נדבת תושביה, והרי יש לנו עוד שלוש בנות לחתן".

רבי יעקב יצא אל דרכו תוך כדי שהוא חוזר בעל פה על מה שלמד. מרוב שקידה הוא לא הבחין בזקן החביב שישב על ספסל ביער, עד שזה קרא לו ואמר: "רבי יעקב, אני מבין שאתה שוב נזקק... אני לא אתן לתורה להתבזות", תוך כדי שהוא מניח בידיו יהלום נוצץ בדיוק כמו שעשה אשתקד כך היה גם כשרצו להשיא את הבת השלישית, ולאשרם של ההורים לא היה גבול.

משהגיע תור הבת הרביעית, הלך שוב רבי יעקב אל היער מתוך אמונה ובטחון שגם הפעם שוב לעירו עם יהלום נוצץ ויקר. הוא הגיע בצעדים מתרוננים אל היער, הביט כה וכה והזקן איננו שם על הספסל והמתין בנחת תוך כדי שהוא משנן בעל פה את תלמודו. אך משהחל אור היום להתעמעם, הערב ירד והזקן טרם הופיע, החלה דאגה מכרסמת בלבו של רבי יעקב. מה אירע הפעם? מה שונה הבת הרביעית, כלילת המעלות, שעבורה לא מתרחש הנס הקבוע?

לפתע ראה מולו את הזקן, אך מראהו היה שונה מאוד, מבע פניו היה רע ואכזר... הזקן ניגש אליו וחשף שיניים חדות ומפחידות. במקום תיק הסוחרים המפואר, נתונה היתה בידו חרב חדה והזקן נפנף בה בלא הרף.

"האם באת להזיק לי או לתת לי יהלום? האם אתה הזקן הנחמד, שליחו של ה' יתברך לעזור לי או אולי אתה שליחו של מלך השדים?", רבי יעקב הנסער והנפחד שאל שאלות רבות בבת אחת תוך שהוא רועד כעלה נידף.

"אני הוא היצר הרע, השטן, מלאך המוות - אתה יכול לקרוא לי איך שאתה רוצה, הכל אותו, השיבה לו הדמות הנוראה, "וכי מה אתה חושב, שבחנים הענקתי לך ממון כה רב בשלוש הפמים הקודמות? סיבה טובה היתה לי לכך... אתה כל כך נחמד, ולכן אבאר לך את סודם של הדברים. רבי יעקב ישב רועד מפחד, שטוף זיעה קרה, והאזין לקולו המצמרר של השטן שסיפר: "לפני שננים ספורות, בעודי עסוק בעבודתי החשובה, לפתות ולהכשיל בחטאים ועוונות, ניגש אלי אחד מעוזרי וסיפר לי על עיירה קטנה ליד ברצלונה ושם עשרות משפחות יהודיות יראי שמים ולומדי תורה החיים בנחת ובשלווה, עובדים את הבורא בהתלהבות ובאהבה, מושלמים בדרכיהם אפילו בעת ימים שבין אדם לחברו, אין בהם מחלוקות ואינם מדברים לשון הרע ורכילות. שצפתי מחימה, כיצד זה יתכן? איזה מחדל! מוכרח הייתי לרדת ולנסות להכשילם, הן עלי לבצע את תפקידי השוב בנאמנות.

חשבתי לנסות ולזרוע זרעי מחלוקת בעיירה ולהצית גפרור של מריבה ושנאת חנם בין אדם לחברו. לפתע נחרדתי להיווכח שאתה, יעקב המשכין שלום, יוצא לכיוון העיירה כדי להתרים את תושביה עבור נישואי הבת. נבהלתי כהוגן, שהרי יכול אתה להוריד את כל מאמצי לטמיון. מוכרח הייתי להרחיק אותך משם בכל דרך. לכן 'קינאתי את כבוד התורה' ומנעתי ממך לבוא אל העיירה. ואכן הצלחתי להביא את העיר אל פי פחת. היתה זו מלאכה קשה ומפרכת אך ההתמדה והנחישות סייעו לי. לאט לאט זרעתי פירוד בין תלמידי חכמים, בין לומדים לרבותיהם, בין אחים ובין אחיות ואפילו תינוקות במעון לא חדלו לריב. ויכוחים קלים של מה בכך הפכו למריבות גדולות ומחלוקות ענקיות.

בפעמים הבאות שביקשת לבוא לשם, כבר צלחה בידי המלאכה, אך עדיין שלא הושלמה. עדיין חששתי שתוכל בכוחך להחזירם למוטב. עדיף היה לי להקל מעליך את עול השאת הבנות, לומר שהדבר יסייע לך בלימוד התורה, ובלבד שלא תכנס לעיירה ותפריע להתעצמות המחלוקת. אבל עתה כבר איני חושש. אתה יכול ללכת לשם. יהודי העיירה הקטנה מפורדים ומסוכסכים... מעולם לא היתה לי הצלחה כה כבירה בשנים כה מעטות. לך נא לשם ותראה בעצמך. ובאשר לכסף - חפש לך זקן אחר שיעניק לך יהלומים פעם בשנה... חה חה חה..."

זמן רב ישב רבי יעקב כשהוא נרעש ממה שראה ושמע. הוא התלבט אם לשוב לביתו באכזבה או ללכת אל העיירה ולראות מה נעשה בה. לבסוף החליט ללכת אל העיירה.

הוא הגיע אל העיירה וראה שהיא בוערת באש המחלוקת, כל אחד דיבר סרה בזולתו והמתח היה רב ונורא. רבי יעקב החליט שלא לוותר וביקש לכנס את כל בני העיירה, דבר שהיה לא קל: היו כאלו שהסכימו לבוא בתנאי שתושבים אחרים לא ישתתפו, כדי שלא להיות עמם תחת אותה קורת גג,

המלך נבהל מהדברים ופרץ בבכי מר כשהוא מתחנן על נפשו, ונשבע כי מעתה ואילך ייטיב ליהודים בכל כוחו. משראה שדבריו אינם משנים את דעתה, הבטיח שבמקום זה יקים בית כנסת על שמה. רק לאחר הפצרות רבות, תחנונים והבטחות בלי סוף, נעתרה לו האשה והמערה נפתחה. המלך ברח משם מבוהל ונסער ודהר אל ארמונו. הוראתו הראשונה היתה לתפור כובעים מהירים ומכובדים ולחבוש אותם על ראשי היהודים, במקום הכובעים המגונים. הוא ביטל את כל הגזרות שהוטלו על היהודים, העביר את הכומר הרשע מתפקידו ונשא נאום שבו הבהיר ליהודים כי מעתה ואילך השתנה מעמדם והם הפכו לאזרחים החשובים ביותר במדינתו, וכל מי שיעז לפגוע בהם, אחת דתו למות. כולם נדהמו.

היהודים המופתעים שבו לביתם מאושרים על הנס הגדול שנעשה להם. המלך הזמין לארמונו את נציגי היהודים ושאל אותם מה ידוע להם על סרח בת אשר. הוא שמע בעניין רב את תשובתם על כך שזוהי נכדתו של יעקב אבינו שבישרה לו שיוסף בנו חי, ולכן זכתה לברכתו שלא תמות לשלום, והיא נכנסה חיה לגן עדן. המלך התפעל מאוד וסיפר להם את כל הקורות אותו בימים האחרונים, כשהוא מסיים בהבטחתו לבנות בית כנסת במקום בו נלכד על שם סרח בת אשר.

עוד באותו מעמד הוא שלשל סכום כסף נכבד לידי היהודים לצורך הקמת בית הכנסת. בתוך תופה קצרה התנוססו במקום בית כנסת מפואר. המלך פקד על תושבי הכפרים הסמוכים להעניק ליהודים המתפללים שם חמורים וסוסים וצידה לדרך, כדי שיוכלו להגיע לשם בקלות.

במשך כשלוש מאות שנה שמרו הכפריים על הוראה זו בדבקות, אולם פעם קם מתוכם שונא ישראל וליבה את האש כנגד היהודים, כשהוא מסית וקורא להפסקת המנהג המשונה של השאלת הבתולות ליהודים בחינם.

היהודים הגיעו כהרגלם לכפר, אולם איש לא הסכים לתת להם בהמות אפילו בתשלום, והם האלצו לבלות את אותו הלילה תחת כיפת השמים. באותו הלילה החל המסית לסבול לפתע מכבדים איומים בכל גופו, וטובי הרופאים שהוזעקו אליו לא מצאו לו מזור. באמצע הלילה נרדם האיש, ובחלומו הופיעה סרח בת אשר. היא הוכיחה אותו על מעשיו וגערה בו על כך שמנע מהיהודים לעלות להתפלל בבית הכנסת. היא בישרה לו שבגלל מעשיו הוא עתיד למות כעת. האיש בהל ונשבע שעוד באותו הלילה הוא יתן ליהודים את כל צרכיהם עבור המסע אל המקום הקדוש. כאשר התעורר פחתו כאביו, הוא קיים את הבטחתו, ואז לפתע חלפו כל כאביו כלא היו. (עפ"י ופ"י ופ"י) (האור)

לאחר שסרח בת אשר בישרה ליעקב אבינו שיוסף בנו חי, נכנסו אליו בניו. הוא שמח לראות שכולם בריאים ושלמים, ולאחר החיבוקים והנשיקות הם סיפרו לו שפגשו במצרים את יוסף אחיהם, שהוא המושל במצרים ושהוא עדין ירא אל'קים ושומר מצוותיו. יעקב בהתחלה לא האמין להם. כיצד תכן שהוא נמצא במצרים שהיא ערוות הארץ, מקום של טומאה ופריצות, ומקיים שם מצוות? רק כאשר ראה את העגלות, הוא האמין להם, ושמח מאוד. ולכאורה קשה, אם בהתחלה לא האמין להם שיוסף עומד בצדקותו, מדוע כאשר ראה את העגלות פתאום האמין, מה השתנה? אפשר שהבין עפ"י המשל הבא:

מעשה: בחור אחד נאלץ לעזוב את בית הוריו, לצורך פרנסתו, ולנסוע למדינה אחרת רחוקה בה קשה מאוד לשמור תורה ומצוות. ההורים כל הזמן חששו שמא הבן לא יעמוד בניסיונות, וסור מהדרך הישרה וייפול רוחנית. אך למרות החששות, הבן הצליח שם מאוד בפרנסתו והדבר לא הפריע לו כלל מללכת בדרכי הוריו.

ההורים והבן כל הזמן התכתבו, אך ההורים לא ידעו אם אפשר להאמין לסיפוריו שהוא קובע עתים לתורה ומקיים מצוות. לאחר שנה, הבן התגעגע מאוד להוריו ורצה לראותם, ומכיוון שלא היה יכול לעזוב את ארצו, הוא שלח להם כרטיסי טיסה וביקש מהם לבוא לגור עמו בארצו.

כשקיבלו ההורים את המכתב הם שמחו שמחה כפולה: מהעובדה שהוא צירף למכתב כרטיסי טיסה הם הבינו שהוא אכן מצליח בעסקיו ושכאפשרותו לכלכל אותם בכבוד. בנוסף לכך הם גם הבינו שבנם לא סטה מדרך הישר, ולכן הוא אינו מתבייש שיבואו אליו. הם שמחו מאוד שבנם עומד במצב רוחני טוב כפי שהיה כשנפרד מהם.

לפי זה מובן שמה שיעקב לא האמין להם בתחילה שיוסף מצליח לקיים שם תורה ומצוות, זה משום שאין זה פשוט לעמוד בכזה ניסיון, אך כאשר שמע שיוסף מזמין אותו לבוא אליו למצרים, ולא אומר זאת מן השפה ולחוץ, אלא שהוא באמת מתכוון לכך ושולח עגלות להביא אותו לשם - דבר זה הוכיח שאין ליוסף מה להתבייש ממצבו הרוחני. כאשר הבין שיוסף בנו אכן עומד בצדקו, אז ליעקב אבינו באמת היתה סיבה לשמוח, כי מה זה שווה אם הבן מלך מכובד ומצליח בעולם הזה אם הוא רשע וסופו ליפול לעמקי הגיהנום. ה'אור החיים' הקדוש כתב שהצדיקים יעדיפו שבנם ימות ח"ו

מאשר היותו רשע. עכשיו כשנודע שיוסף חי וצדיק, יכול יעקב לשמוח.

לפני שיעקב אבינו ירד למצרים, הוא הלך לבאר שבע, כדי לזבוח זבחים ולבקש רשות מה' לזבוח את ארץ ישראל. הקב"ה נגלה אליו: "וַיֹּאמֶר אֲנִי כִי הָאֵל אֶל הַיְאֹבִיךָ אֶל תִּירָא מִרְדֵּה מִצְרַיִםהַ פְּלֹגוֹי גְדוֹל אֲשִׁימְךָ שָׁם. אֲנִי כִי אֵרַד עִמָּךְ מִצְרַיִםהַ וְאֲנִי כִי אֶעֱלֶךָ גַם עַל הַ יְוִסֵף יִשִׁית יְדוֹ עַל עֵינֶיךָ".

יעקב אבינו יורד למצרים

יעקב אבינו לקח את כל משפחתו, מקנהו וכל רכושו, וירד בעגלות למצרים. יוסף התכונן לפניו המרגשת עם אביו יעקב, לבש בגדי מלכות מפוארים, חבש כתר זהב לראשו ויצא בראש מחנה גדול לקראת אביו. יוסף הכין בעצמו את המרכבה ואמר שעושה זאת לכבוד אביו. לפני שהגיע לאביו, הוא ירד מהמרכבה והלך לקראתו ברגל. כך עשו גם כל מלווי הרבים והנכבדים. כולם רדו מהמרכבות והלכו ברגליהם לקבל את פני יעקב.

יעקב ראה מרחוק את בנו, ועדיין לא זיהה אותו. הוא ראה את לבושו המפואר ואת כתר המלכות שבראשו ושאל את יהודה: "מיהו האיש הנכבד הזה שהולך בראש מחנה מצרים?", השיב לו יהודה: "זהו בנך יוסף המלך". יעקב שמח מאוד בראותו את כבוד בנו. יוסף ניגש לאביו יעקב, חיבק אותו, נשק לו, נפל על צווארו ובכה, "אבל יעקב לא נפל על צווארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שיהיה קורא את שמע" (רש"י), רק אח"כ יעקב חיבק ונישק את יוסף.

דבר זה תמוה מאוד - יעקב אבינו מצטער עשרים ושתים שנה על יוסף, בנו האבוד, ומאין להתנחם. יום יום הוא מתאבל על יוסף ולא יכול לשכוח אותו. במשך כל הזמן היה יעקב נטול שמחת חיים (ולכן גם נסתלקה ממנו רוח הקודש), כל מחשבותיו היו נתונות רק על יוסף, בן הזמנים היקר והאהוב, שנעלם בצורה פתאומית. והנה, אחרי כל כך הרבה שנים של סבל ובכיות, מתיעה הבשורה המשמחת: "עוד יוסף חי!", ולא סתם חי, אלא מלך על מצרים שהיתה האימפריה החזקה ביותר באותה תקופה, ולא רק זה, אלא גם יוסף נשאר צדיק וירא שמים המקיים תורה ומצוות. הנה הדבר החשוב ביותר). איזו שמחה גדולה!

ואז, ברגע השיא, כאשר רואה יעקב את בנו יוסף בא לקראתו, במקום לרוץ לקראתו ולחבק אותו, בדיוק אז נזכר יעקב לקרוא קריאת שמע! מדוע לא עשה זאת אחרי החיבוקים והנשיקות? רבי יהודה צדקה זצ"ל, ביאר שיעקב אבינו בחר לקרוא קריאת שמע דווקא בשעה זו משום שבקריאת שמע אומרים: "וְאֶהְבֶּתְּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ", והזוונה שצריך להגיע לכך שאהבת ה' תמלא את כל הלב ותהיה מעל כל אהבה אחרת שבעולם. יעקב אבינו אהב מאוד את יוסף, וכאשר נפגש עמו חשש שברגע השיא, מרוב התרגשות, תהיה 'התנגשות' בין אהבת ה' לאהבת יוסף, ולכן העדיף לקרוא קריאת שמע כדי להקדיש את הרגע המיוחד והמרגש לקב"ה.

מעשה: בתו של ה'חפץ חיים' התאלמנה בגיל צעיר וצערה היה גדול מאוד. ה'חפץ חיים' רצה לנחמה ואמר לה: "בתי היקרה, שמעי מעשה שכך היה: אלמנה אחת היתה חיה את חייה בצער רב, פרנסתה היתה בדוחק והיא חיה בעניות ובדלות נוראה. אך נחמה אחת היתה לה בחיים - היתה לה בן פיקח וצדיק, וזו היתה נחמתה היחידה עלי אדמות. לילד הזה היא נתנה את כל אהבתה ואת כל חייה. יום אחד הילד חלה ונפל למשכב ממנו לא קם... אני הייתי נוכח בהלוויה שלו. והנה, כאשר הכניסו את הילד לתוך הקבר ובאו לכסות אותו בעפר, ניגשה האשה הצדיקה ואמרה בקול: "צ'בונו של עולם! עד היום את האהבה שלי חילקתי לשניים, חצי לך וחצי לילד הזה. כעת הוא מת... עכשיו כל אהבתי נתונה רק לך!"

אמר ה'חפץ חיים לבתו "תראי איך אשה פשוטה התנהגה כאשר חרב עליה כל עולמה, את הרגע הגדול הזה שבו איבדה את בנה, נתנה לקב"ה. כוחות אלו ירשנו מאבותינו אברהם, יצחק ויעקב."

קריאת שמע

קריאת שמע היא מצוה חשובה ויקרה, בה נמצאים כל יסודות האמונה, ויש בה קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות. בפסוק הראשון צריך לכוון שהוא מקבל עליו את השם יתברך לאדון ופטרונו, ושהוא מאמין שהשם יתברך יחיד ומיוחד, אחד בשמים ובארץ ובארבע רוחות העולם, ושהוא מוכן למסור נפשו על קידוש השם. קריאת שמע היא גם סגולה עצומה, למצב של סכנה.

מעשה: תומר הגיע לטיול מודרך במדבר סהרה. המדבר המפורסם והגדול ביותר בעולם, אשר ברובו אינו מיושב, ומכיל קילומטרים על קילומטרים של אדמת חול בראשית, שבה אין נפש חיה פרט לאורחות גמלים נדירות. כולם היו ישובים על הגמלים, ומחכים שהסיור יתחיל.

המדריך היה עסוק בהכנות אחרונות טרום טיול, כמו מילוי כדים במים, ולפתע, התרומם הגמל של תומר והתחיל לדהור בשעטה מטורפת אל תוך המדבר.

הגמל דהר ודהר במהירות נוראית, אחוז אמוק, כאילו חטף שיגעון. בעוד תומר, מבוהל עד למקמי נשמתו, מנסה בכל יכולתו להחזיק חזק שלא ליפול, שכן המהירות הייתה עצומה.

וכך, משותק מאימה ומרוכז כל כולו במשימה הכמעט בלתי אפשרית שלא ליפול מהגמל, החל לחשוב מחשבות של ייאוש וסוף. הגמל השתגע לחלוטין, והדהרה הזאת אל תוככי המדבר נמשכה שלוש שעות, בלא שום אפשרות לעצור את הגמל.

תומר מעולם לא התפלל, ולא היה קרוב למסורת בשום דרך שהיא, אבל באותם רגעים, כשהחול והרוח, הייאוש והפחד, צורבים את עיניו בדמעות, מצא את עצמו צועק: "אל קים תעזור לי! תציל אותי!!! שמע ישראל, ה' אל קינו, ה' אחד" וחוזר על זה שוב ושוב.

ואכן, ה' יתברך שמע... הגמל נעצר, בתחילה הוא עמד בשקט, כמו לנוח מהשיגעון שלו עצמו ואז הסתובב והחל לחזור בדרך המוכרת לו, אל הקבוצה שחיכתה שם, משום שלא ידעו מה לעשות, ונשארו שם אובדי עצות. זה היה מקרה מוזר ונדיר, ולדברי המדריך, מעולם לא אירע לו משהו דומה.

תומר סיפר כי חלק מהנס העצום הוא, שבאותם רגעים לאחר שצעק ולפני שהגמל נעצר, הוא הפסיק לפחד, והיתה לו תחושה ברורה שהשם שמע אותו. וככל שהדרך אל לב המדבר הייתה מפחידה וקשה, כך הייתה הדרך חזרה מפעימה ומדהימה. היו שם רק הוא, הגמל והקדוש ברוך הוא, עטופים בנוף קדומים מהמם. כמו אבא ובן שמצאו אחד את השני לאחר שנים ארוכות והם חוגגים את ההתחברות המחודשת ברגעים של שלוה ושמחה. תומר חזר בתשובה.

בכל הדורות, כל ילד וילדה בעם ישראל, היו יודעים את הפסוק: "שמע ישראל, ה' אל קינו, ה' אחד". בכל לילה, לפני שהיו הולכים לישון, האם היהודייה היתה מספרת לעולליה סיפור, מנשקת אותם וקוראת אתם קריאת שמע.

מעשה: בזמן השואה הנוראה באירופה, ילדים יהודים רבים אומצו ע"י מנזרים נוצריים, שזכו היתומים הקטנים לקורת גג ולפת לחם. המוני ילדים ניצלו בדרך זו מתאי הגזים, אך נכנסו לסכנה רוחנית של שמד וטמיעה.

לאחר המלחמה, כאשר מרכזי איתור המידע עסקו בחיפוש אחר קרובים ובליקוט מידע, החלו לזרום ידיעות אודות הילדים היהודים שנמצאים במנזרים. משלחת של רבנים הגיעה במיוחד מארצות הברית ומאנגליה כדי לנסות להשיב את אותם ילדים אומללים לחיק עמם.

הרבנים פנו לאחד המנזרים הגדולים וביקשו לדבר עם הכומר הראשי. הם התקבלו בחיוך ממס. הכומר השיב שבאופן עקרוני אין הוא מתנגד להשבת הילדים. פני הרבנים אורו למשמע התקווה. "אולם", הפנה אליהם הכומר שאלה חדה, כשבעינינו ניצת חיוך ערמומי: "כיצד תדעו לזהות את הילדים היהודים? אצלנו לא נוהגים לציין את דתם ומקורם של הילדים!"

"רשימת השמות תסייע בידינו", השיבו הרבנים, "נעבור על רשימת השמות, וכל ילד שיש שמו צליל יהודי, נדע שהוא יהודי".

"לא ולא, אצלנו אין הדברים מתנהלים כך", מחה הכומר, "אנחנו חייבים להיות מדויקים במאת האחוזים, אסור לנו לפתוח פתח לטעויות. קחו לדוגמה את השם "מילר", אתם תגידו שזהו שם יהודי, אבל ישנם גם אנשים רבים שאינם יהודים הנושאים שם זה, וכן גם "רייכמן", ו"פוגל" ועוד שמות רבים שהם פופולאריים גם אצל מי שאינו יהודי. לא אסכים לשחרר ילדים, אלא רק על סמך מסמכים ברורים שיוכיחו כי הם יהודים".

מה עושים? רוב הילדים נותקו מאימותיהם בעודם פעוטות ואינם יכולים לזכור את מוצאם. כיצד אפשר למצוא מסמכים לאחר החורבן הנורא? הרבנים עשו ניסיון נוסף לשכנע את הכומר, והוא אמר: "אני מוכן להקציב לכם שלוש דקות, אם תצליחו להוכיח באופן ברור על ילדים שהם יהודים, אמסור לכם אותם".

נדמה היה שכל המאמצים יורדים לטמיון. לפי הידיעות שהיו בידיהם, במנזר זה צריכים להימצא עשרות ילדים יהודים, וכדי לאתרם עומדות לרשותם שלוש דקות בלבד. שפתותיהם של הרבנים לחשו תפילה, ואז בראשו של אחד מהם (הרב כהנמן) נצנץ הרעיון, הוא אמר לכומר: "אנו מבקשים את שלושת הדקות בשעה שהילדים הולכים לישון". הכומר נענה לבקשתם, ואמר להם לבוא בשעה שבע בערב.

הרבנים הגיעו למנזר בזמן, החניכים שכבו כולם במיטותיהם המסודרות זו לצד זו באולם הגדול. הרבנים צעדו למרכז האולם. אחד מהם עמד על כסא והמתין. דממה השתררה באולם. מכל עבר הביטו איליו עיניים בורקות של ילדים קטנים... ואז, בקול שקט, אמר הרב שש בלבד, מילים

שהדהו בכל החדר, מקצה לקצה: "שמע ישראל, ה' אל קינו, ה' אחד!"

באותו רגע נשמעו רחשים בכל פינות האולם. קולות רכים, בכי חרישי, הברות קטועות: "א מ א... בתוך דקה, ילדים רבים, מייבבים ובוכים, קמו ממיטותיהם ורצו אל הרב, תוך כדי מלמול: "א מ א... הכומר הרכין את עיניו בהכנעה. הרבנים ניצחו. הם איתרו את הילדים האובדים. אותן הניחו שהקדישה האם ערב ערב טרם שהשכיבה את עולליה לישון, הן שהצילו אותם משמד ומטמיעות

יעקב אבינו אצל פרעה

כשהגיע יעקב אבינו למצרים, הוא הלך לפגוש את המלך פרעה בארמונו. פתחו של ארמון המלך היה נמוך מגובהו של אדם ממוצע, כדי שכל מי שנכנס יאלץ להתכופף וכך ישתחוה לפני האליל שניצב מול הפתח. כאשר נכנס יעקב, נעשה נס, הפתח התרחב לגובה ויעקב עבר דרכו בלי להתכופף ולא השתחוה לאליל. אותו דבר בדיוק היה כאשר אברהם אבינו היה אצל פרעה הראשון (מאתיים ועשרים שנה קודם לכן, כאשר נלקחה שרה, ואז היה אברהם כבן שמונים שנה), גם אז הפתח הוגבה, והדבר נכתב בספר דברי הימים למלכי מצרים. פרעה, שהיה בקי בהיסטוריה המצרית, וגם ראה את יעקב שהיה נראה הרבה יותר זקן מכפי גילו, חשב שיעקב הוא אברהם. פרעה התפעל מגילו המופלג של "אברהם" (300 שנה...), ולכן: וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יַעֲקֹב ב: "כַּמֵּךְ יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ?"

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל פַּרְעֹה: "יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי מִגֹּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה, מֵעַט וְרַעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבוֹתַי הַשֵּׁנִים אֵת יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אָבִי בְיַמֵּי מִצְרַיִם". מובא במדרש שבשעה שאמר יעקב על חייו: "מעט ורעים היו", אמר לו הקב"ה: "אני מלטתך מעשיו ומלבן והחזרתך לך את דינה ויוסף, ואתה מתעמם על חיך שהם מעט ורעים?!", ועל כך נענש יעקב ונחסרו לו שלושים ושלוש שנים ממה שהיה צריך לחיות (במקום לחיות מאה ושמונים שנה כמו יצחק אביו, חי רק מאה ארבעים ושמונה שנים). לכאורה קשה, על מה ולמה נתבע יעקב אבינו, הרי באמת שנותיו היו רעים? אפשר להבין זאת בעזרת **המעשה** הבא: מעשה באחד מן החסידים שבא אל המגיד ממזריטש זצ"ל והקשה: "במחנה (ברכות נד): נאמר: 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה', ופירשו בגמרא שצריך לקבל את הרעה באותה שמחה שמקבל את הטובה. כיצד אפשר לשמוח על הרעה באותה מידה ששמח בטובה?! זה בלתי אפשרי!", השיב לו הרב: "לך לבית המדרש וחפש שם את רבי זושא, שאל אותו, ממנו תוכל להבין דבר זה".

הלך החסיד לבית המדרש ומצא שם את רבי זושא, שכידוע היה עני מרוד ורוב ימיו היה מלך ומעונה בלי שיעור. ניגש אליו וסיפר לו שרבו המגיד שלח אותו אליו, כדי שיבאר לו כיצד אפשר לברך על הרעה בשמחה כשם שמברך על הטובה. אמר לו רבי זושא: "תמה אני מדוע רבנו שלח אותך דווקא אלי, היה לו לשלוח אותך לאדם שעברו עליו רעות בימי חייו, שיסביר לך איך אפשר לקבלם בשמחה, אבל אני, ברוך ה', מעולם לא אירע לי שום דבר רע, א"כ כיצד אוכל להסביר לך על דבר שמעולם לא התנסיתי בו?"

כאשר שמע החסיד את דברי רבי זושא, שנאמרו באמת ובתמים, הבין את כוונת רבו המגיד רבי זושא כל כך היה מאושר מהנהגת ה' עמו, עד שלא ידע כלל שהוא שרוי ברעה, הרי הקב"ה עמו רק טובות...

לפי זה מובן שהתביעה על יעקב אבינו, בהתאם לדרגתו העצומה, היתה - מדוע התייחס לצרות שעברו עליו כאל דבר רע? מדוע לא אמר על צרותיו: "גם זו לטובה"? וכיצד יתכן שראה בחייו "רעה"?

בספר 'שער בת רבים' נכתב: אין לאדם להתרעם כלל על הייסורים הבאים עליו, משום שכל הייסורים הם בבחינת זריעה שממנה תצמח טובה, ואם ח"ו אדם מתרעם, אומר לו הקב"ה: ה' אינך חפץ בייסורים שאני מביא עליך לתועלתך?" ויתכן שלא יקבל לבסוף את הטובה שהיתה עתידה לצמוח מהם, ויישאר נגוע ומעונה. משל לאדם שהזמין שולחן מהנגר. הנגר בא אל ביתו והתחיל לחתוך את הקורות כדי לבנות את השולחן. הלקוח ראה איך הנגר חותך את העצים, כעס עליו וגרש אותו מביתו. נשאר האיש עם עצים חתוכים בלי שום תועלת, וכל זה מחמת טיפשותו שהוא רואה רק מה שלפניו, ולא רואה את העתיד לבוא.

תלאות החיים והייסורים שבאו על יעקב אבינו ניכרו בבירור על פניו, וגם על כך נענש. זאת משום שעל האדם להיות ולהיראות בשמחה תמיד, בכל מצב. וזה אפשרי רק אם ידע האדם כי אין הרעה יורדת מלמעלה, וכל הנעשה עמו הוא רק כדי לתקן אותו, ליישר דרכיו ולהשלימו להיות מתוקן במידות ובמעשים טובים. אם ידע האדם שהייסורים מרוממים אותו, אזי ממילא הכל ייעשה לו קל יותר ולא ירגיש בחייו צער וקושי, כמו שמספרים על גדולי ישראל שנכנסו בתוך מוקדי אש ועמדו

איתנים ושלוים לקדש את ה', וזכו לכך ע"י שעבדו על עצמם להאמין שהכל לטובה ולקבל את הכל באהבה ללא שום תרעומת. ככל שהאדם מתחזק יותר ויותר באמונה זו, כך ירגיש פחות ביריו ומכאוביו.

כל העונשים שמקבל האדם, הם מאת ה' ית', וניתנים מתוך רחמים עצומים בדיוק במידה שצריך כדי לתקן. הפגם שנוצר מהעוון הקטן ביותר הוא גדול ועצום, והקב"ה עושה אתנו חסד, מעט ייסורים בעולם הזה, מכפרים ומוחקים הרבה פגמים לעולם הבא. (עפ"י 'אמרי דניאל') אם יעקב אבינו היה מתייחס לצרות ולייסורים שעבר כפי שנדרש ממנו (בהתאם לדרגתו העצומה), שמחה עצומה הייתה ממלאת את לבו, והיה נראה צעיר יותר.